

7

Conclusie

In het inleidende hoofdstuk heb ik drie aanleidingen genoemd voor mijn onderzoek naar de kwaliteit van het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’. De eerste aanleiding was de vraag of het advies wel eenduidig is, en geformuleerd over een welomschreven fenomeen. Ik heb deze vraag verbonden aan de vraag hoe hanteerbaar dit advies eigenlijk is voor de doelgroep van leken. De tweede aanleiding had te maken met de adequaatheid van het advies. Is het naamwoordstijladvies in al zijn stelligheid wel voldoende in overeenstemming met de feitelijke praktijk van professioneel tekstschrijven? Ik heb gesteld dat dat laatste het geval zou moeten zijn als het advies zou willen slagen in de ambitie om de schrijfcompetenties van beginnende schrijvers - in ieder geval op het gebied van naamwoordstijl – te brengen in de richting van het niveau van de professionele schrijvers. De derde aanleiding om de kwaliteit van het naamwoordstijladvies te evalueren was gelegen in de relatie tussen het advies en de uiteenlopende genres waarin schrijvers het advies moeten toepassen. Is het advies om naamwoordstijl te vermijden wel genoeg toegesneden op de eisen van specifieke genres? Ook deze kwestie raakt aan de adequaatheid van het advies: als zou blijken dat naamwoordstijl in de praktijk in verschillende genres verschillend wordt toegepast, dan zou dat gevolgen moeten hebben voor de advisering. Ik heb betoogd dat het naamwoordstijladvies in dat geval ook zou moeten bijdragen aan de ontwikkeling van genrecompetenties bij beginnende schrijvers.

In dit laatste hoofdstuk maak ik de balans op, aan de hand van de gegevens die ik in de voorafgaande hoofdstukken met betrekking tot deze drie vragen heb verzameld. In 7.1 bespreek ik de status van het fenomeen naamwoordstijl; in 7.2 de mate waarin het gebruik van naamwoordstijl gevoelig blijkt te zijn voor genre; in 7.3 de verschillen in de manier waarop beginnende en professionele schrijvers naamwoordstijl blijken te gebruiken, en de mate waarin het naamwoordstijladvies kennelijk berekend is op de ontwikkeling van schrijf- en genrecompetenties bij beginnende schrijvers. Waar mogelijk besteed ik daarbij aandacht aan de consequenties die op basis van de gegevens getrokken zouden kunnen worden, of de richting waarin volgend onderzoek zou kunnen gaan. Hierbij ga ik er vanuit dat de resultaten die ik met name in hoofdstuk vijf en zes presenteer, zich lenen voor generalisatie. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (7.4) bespreek ik de beperkingen van dit onderzoek die generalisatie in de weg zouden kunnen staan.

7.1 Het fenomeen naamwoordstijl

Aan het eind van hoofdstuk 2 heb ik geconcludeerd dat het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’ geen welomschreven en eenduidig advies is. Uit de schets van de advisering over naamwoordstijl in de Nederlandse schrijfadviserij kwam naar voren dat naamwoordstijl een verschijnsel is dat niet strak is gedefinieerd, met profielen die over de hele schrijfadviserij heen bezien divers zijn samengesteld. Daarnaast werd duidelijk dat het advies over dit fenomeen gekenmerkt wordt door een vrij losse relatie tussen de diverse onderdelen ervan. Ik heb gesteld dat het daarmee voor de leek moeilijk wordt om vanuit de gepresenteerde voorbeelden van naamwoordstijl en de concrete effecten die aan het gebruik ervan worden verbonden, zonder meer te begrijpen en te operationaliseren wat naamwoordstijl precies is, waarom die stijl vermeden moet worden en onder welke omstandigheden naamwoordstijl juist wel gebruikt kan worden. Ik heb vervolgens geconcludeerd dat dit een probleem is voor de hanteerbaarheid van het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’ voor leken.

De heterogeniteit van het fenomeen naamwoordstijl en de gebrekkige samenhang binnen het advies blijken te verklaren uit de wordingsgeschiedenis van het naamwoordstijladvies, binnen de context van de Nederlandse schrijfadviserij. In hoofdstuk 3 heb ik laten zien dat Veering (1969a) met de introductie van het fenomeen naamwoordstijl veel verschillende taalverschijnselen onder één noemer heeft gebracht. In feite zijn in Veerings begrip naamwoordstijl alle aspecten samen gekomen die in hoofdstuk 1 worden verbonden aan nominaal formuleren: specifieke typen zelfstandig naamwoorden (nominalisaties), omschrijvingen van het werkwoord (verbonominale constructies), eigenschappen van de interne structuur van de zelfstandig naamwoorden, de naamwoord-werkwoordratio en de positie die de zelfstandig naamwoorden innemen in de structuur van de zin. Onder invloed van de cultuurkritische ideeën van Orwell (1946/1968) en

Quiller-Couch (1946) zijn vervolgens ook de negatieve noties van overwoekering en 'Jargon' verbonden geraakt aan naamwoordstijl¹, met in hun kielzog nog een aantal andere talige verschijnselen.

Deze grote variëteit aan talige verschijnselen heeft een bijna even grote variëteit aan effecten met zich meegebracht. Om een paar voorbeelden te noemen: effecten op het gebied van abstractheid en vaagheid (typen werkwoorden, n-v-n-patronen), effecten op het gebied van 'schakering' (verbonominale constructies), op het gebied van 'omhaal van woorden' (verbonominale constructies, vaste uitdrukkingen) en ondoorzichtigheid (voorzetselketens). Een verdere bijdrage aan de diversiteit is dan nog geweest dat Veering (1969a) zijn verhandeling heeft gekoppeld aan een bespreking van kenmerken van het genre van wetenschappelijke teksten. Hierdoor zijn voorbeelden en verschijnselen die een rol spelen in de cultuurkritiek van Orwell en Quiller-Couch, vooral uit de wereld van overheids-teksten (politieke en ambtelijke teksten), gecombineerd met voorbeelden en verschijnselen uit de wereld van technische en wetenschappelijke teksten.²

Deze heterogeniteit is zichtbaar in de adviespraktijk over naamwoordstijl als geheel, maar ook in individuele adviesboeken. Ook op dat niveau worden verschillend geaarde talige verschijnselen onder deze zelfde paraplu samengebracht. Zoals in hoofdstuk 2 duidelijk werd, is deze heterogeniteit in de adviespraktijk aanwezig tot en met het niveau van de definities van naamwoordstijl: adviseurs kunnen naamwoordstijl definiëren in termen van nominalisatie, maar ook in termen van een bepaalde combinatie van zelfstandig naamwoorden in het algemeen met andere verschijnselen (zoals lege werkwoorden).

Naast deze wordingsgeschiedenis is er nog een factor, zo heb ik betoogd, die heeft bijgedragen aan het gebrek aan samenhang in het advies. In hoofdstuk 3 heb ik aangevoerd dat ook de groeiende prominentie van de zogenaamde stijldeugden, en de bijbehorende verkaveling van allerlei stijlmiddelen onder een bepaalde (sub)stijldeugd, in dit opzicht een nadelige bijdrage heeft geleverd. Deze prominentie heeft ertoe geleid dat de schrijfadviseurs naamwoordstijl gaan presenteren onder een vlag die lang niet altijd de lading van alle effecten dekt. Doordat de adviseurs bovendien adviseren met behulp van een negatief stramien - de 'vermijd'-strategie - krijgen een aantal positieve effecten van naamwoordstijl een aparte positie, als absolverende condities bij het advies om de naamwoordstijl te vermijden. Ook dit draagt niet bij aan de samenhang doordat het karakter van deze effecten niet altijd logisch is gerelateerd aan het bezwaar dat tegen naamwoordstijl wordt aangevoerd (in de vorm van een stijldeugd).

In hoofdstuk 3 heb ik de rol van de 'vermijd'-strategie en de stijldeugden in de Nederlandse adviespraktijk in verband gebracht met nog twee andere

1 Vergelijk ook de veelal negatieve beoordeling die in de literatuur met betrekking tot het onderscheid naamwoordelijk versus werkwoordelijk formuleren toevalt aan het deel naamwoordelijk formuleren (hoofdstuk 1).

2 Vooral Orwell (1946/1968) richt zich sterk op ambtelijke (overheids)teksten

bevindingen. Ik heb allereerst geopperd dat deze in de feitelijke advisering hebben geleid tot een relatief uitgebreide aandacht voor de component Onderbouwing van het advies, tegenover een relatief bescheiden aandacht voor de component Uitwerking. Centraal staat het streven om de stijldeugd als criterium goed onder de aandacht van de leken te brengen, opdat deze overtuigd zullen raken van de noodzaak naamwoordstijl te vermijden. Minder nodig is het, in dat licht, om de leken informatie te bieden aan de hand waarvan ze het inzetten van naamwoordstijl kunnen overwegen, of kunnen manoeuvreren op het snijvlak van naamwoordelijk en werkwoordelijk formuleren. In de tweede plaats heb ik gesuggereerd dat de ‘vermijd’-strategie en het gewicht van de stijldeugden kunnen verklaren waarom de advisering over naamwoordstijl in Nederland niet tot nauwelijks is toegesneden op specifieke genres. De geringe dan wel ongenuanceerde informatie over het ‘waar’ en ‘wanneer’ van de toepassing van het advies (component Uitwerking) maakt het al moeilijk om het advies toe te snijden op specifieke genres. Belangrijker is dat het bezwaar tegen naamwoordstijl kennelijk zo zwaar weegt dat het advies om dit stijlmiddel te vermijden voor alle teksten hetzelfde moet zijn.³

Als deze analyse hout snijdt, zou hieruit moeten volgen dat de hanteerbaarheid van het naamwoordstijladvies waarschijnlijk allereerst gediend zal zijn met een herstructurering van het brede conglomeraat naamwoordstijl. De constatering dat het naamwoordstijladvies onder meer onsamenhangend is doordat het fenomeen naamwoordstijl bestaat uit veel verschillende taalverschijnselen (en daarmee veel verschillende effecten), wijst in de richting van een ontvlechting van de onderdelen die in 1969 met elkaar verbonden zijn geraakt. Met een dergelijke ontvlechting ontstaat een situatie waarin de adviseurs de verschillende talige verschijnselen scherp kunnen definiëren, een transparante en intern samenhangende relatie kunnen presenteren tussen de afzonderlijke verschijnselen en hun effecten, en de achtergronden van deze effecten zonder veel moeite kunnen verduidelijken.

Bij een dergelijke ingreep zou conceptueel gezien een herstructurering in vier categorieën voor de hand liggen: nominalisaties, constructies met naamwoorden, vaste uitdrukkingen en omschrijvingen van werkwoorden. Deze vier categorieën zijn inhoudelijk namelijk goed van elkaar te onderscheiden. Nominalisaties onderscheiden zich van alle andere afzonderlijke vormen van naamwoordstijl, doordat mogelijke problemen en uitdagingen in het gebruik ervan voortkomen uit het specifieke karakter van nominalisaties als een speciaal soort naamwoorden die acties en processen presenteren als al of niet ingeburgerde begrippen en ‘dingen’. Omdat de grammaticale metafoor een specifieke uitbreiding is van een nominalisatie, zouden adviseurs ook de problemen en mogelijkheden van deze vorm kunnen uitleggen aan de hand van het fenomeen nominaliseren. Deze mogelijkheid geldt niet voor de advisering over het gebruik van n-v-n-patronen, voorzetselstijl, en intern verzwaarde naamwoorden.

3 Zoals te zien is in 2.4.3 zijn er slechts twee publicaties die bepaalde teksttypen opvoeren waarin naamwoordstijl bij uitzondering wél gebruikt kan worden (type 6 van vormen van goed gebruik).

De problemen en uitdagingen van deze constructies zijn namelijk in essentie niet anders als ze gevormd zijn met behulp van nominalisaties dan wel met behulp van ‘gewone’ zelfstandig naamwoorden.⁴ Er is in de kern bijvoorbeeld geen verschil in abstractheid⁵ tussen (1) en (2)

- (1) De belangrijkste bijwerking is beschadiging van de slokdarm
- (2) De grootste factor is uithoudingsvermogen

Op die gronden zou het voor de overzichtelijkheid en conceptuele helderheid gunstig zijn als de adviseurs bij het bespreken van deze constructies zouden kunnen generaliseren over nominalisaties en gewone zelfstandig naamwoorden. De aandacht zou dan in de advisering volledig uit kunnen gaan naar de voetangels en klemmen van iedere afzonderlijke constructie.

De problemen en uitdagingen van vaste uitdrukkingen hebben net zomin exclusief te maken met specifiek nominalisaties. Het effect van omslachtigheid dat aan de uitdrukkingen wordt toegeschreven, is bijvoorbeeld in (3) niet anders dan in (4)

- (3) met betrekking tot
- (4) in weerwil van

Ook hier zou de advisering dus aan helderheid kunnen winnen als bij de bespreking van de effecten van het gebruik van vaste uitdrukkingen gegeneraliseerd zou kunnen worden over gewone zelfstandig naamwoorden en nominalisaties.⁶ De problemen en uitdagingen in het gebruik van de afzonderlijke vormen verbominale constructies en deelwoordstijl, ten slotte, zijn weer van een andere aard. Voor een deel (deelwoordstijl) staan deze zelfs geheel los van nominalisaties of naamwoorden. Bij deze twee vormen zou overwogen kunnen worden om ze in de advisering bij elkaar te betrekken op grond van het omschrijvende karakter dat ze delen.

Indien een dergelijke herstructurering van het brede conglomeraat naamwoordstijl gerealiseerd zou kunnen worden, zou dat naast een verbeterde hanteerbaarheid nog een tweede voordeel kunnen opleveren. Adviseurs kunnen door een lossere verband tussen de verschillende categorieën ook gemakkelijker per genre variëren in de afzonderlijke vormen van naamwoordstijl die aan de orde gesteld moeten worden, omdat ze deze variatie niet hoeven te koppelen aan

4 Vergelijk ook mijn opmerking in 6.1, dat de gevallen uit de categorie Zwaar in het gebruikte corpus eigenlijk een subset van alle mogelijke gevallen uit die categorie zijn. Op grond van de voorstelling van zaken in de adviesboeken zijn in het corpus alleen die gevallen geselecteerd die gevormd zijn op basis van tenminste één nominalisatie.

5 Hoogstens gradueel.

6 Vanuit een dergelijke benadering is er ook geen reden om niet ook vormen als ‘betreffende’ bij de advisering hierover te betrekken.

hetzelfde concept naamwoordstijl. De resultaten die ik in hoofdstuk 5 en 6 heb besproken, geven aanleiding om te denken dat een dergelijke variatie zinvol kan zijn. Hierover meer in 7.2.

Ook de zojuist besproken nadelen van het relatief grote gewicht van de stijldeugden zou aanleiding kunnen zijn om het huidige stramien van de advisering opnieuw te overwegen. De resultaten van het onderzoek waarover ik in de hoofdstukken 5 en 6 heb gerapporteerd, geven op zijn minst extra reden om hierover na te denken. Allereerst is namelijk duidelijk geworden dat het, althans in de twee genres van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten, niet nodig is om de advisering over naamwoordstijl zo nadrukkelijk te plaatsen binnen het kader van (de problemen met) begrijpelijkheid en toegankelijkheid als in de huidige advisering gebeurt. Gebleken is dat beginnende en professionele schrijvers in deze genres nauwelijks gebruik maken van de afzonderlijke vormen van naamwoordstijl die bij uitstek verbonden zijn met dergelijke problemen. Bovendien is uit de kwalitatieve analyse van deze gevallen gebleken dat deze niet snel zullen leiden tot verwerkingsproblemen. De conclusie is dan gerechtvaardigd dat de relatie tussen de prescriptieve praktijk van de schrijfadvisering en het feitelijke gebruik in de beide genres problematisch is: de advisering poneert problemen voor beginnende schrijvers die er in ieder geval in deze genres in het feitelijke gebruik niet zijn.

In de tweede plaats is uit het kwalitatieve onderzoek uit hoofdstuk 6 gebleken dat er verdere vraagtekens gezet kunnen worden bij de marginale positie die bepaalde effecten en kenmerken van naamwoordstijl hebben gekregen als absolverende conditie bij het advies om naamwoordstijl te vermijden. Deze marginalisering is in ieder geval niet in het voordeel van beginnende schrijvers die in de genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten het niveau van professioneel gebruik willen benaderen. Gebleken is dat beginnende schrijvers in deze genres in hun gebruik van naamwoordstijl juist verschillen van professionele schrijvers op het gebied van toepassingen die vallen onder diverse absolverende condities bij het advies. Deze verschillen gaan over aspecten van tekstopbouw en tekstontwikkeling, en opbouw van vaktermen en begrippen. Op basis van het gebruik dat de professionele schrijvers van deze mogelijkheden maken, valt te veronderstellen dat de aandacht voor deze toepassingen van naamwoordstijl in ieder geval voor deze genres (en bij uitstek voor wetenschappelijke teksten) in de advisering aan leken juist een steviger accent zou moeten krijgen. Kennelijk zijn ze een niet te verwaarlozen onderdeel van het ambacht.

In de derde plaats is duidelijk geworden dat de relatief bescheiden rol die de component Uitwerking in het huidige negatieve stramien heeft gekregen, niet in het belang blijkt van de doelgroep van het advies. Terwijl de adviseurs er kennelijk vanuit gaan dat het advies op het punt van technische informatie over het verschijnsel naamwoordstijl zelf niet veel grondigheid nodig heeft, is uit de kwalitatieve analyse in hoofdstuk 6 iets anders gebleken. De (weinige) verschillen in naamwoordstijlgebruik van beginnende en professionele schrijvers zijn

juist te vinden op het gebied van eenvoudige en complexe formuleerkwesties in verband met nominaliseren. Deze verschillen vallen te duiden als verschillen in het vermogen om compact en economisch te nominaliseren, en om met behulp van nominalisaties tekstontwikkelingsstrategieën toe te passen (vergelijk paragraaf 6.2). Daarnaast lijken beginnende schrijvers in de beide genres meer dan professionele schrijvers moeite te hebben met de compositie van gespreksonderwerpen vanuit werkwoordelijk gepresenteerde activiteiten. Onder meer is er aanleiding om te veronderstellen dat ze worstelen met het inzetten van substantiveringen voor dit doeleinde, en met de keuze voor de meest geschikte uitgesplitste vorm van nominalisatie. Vooral lijkt het dan te gaan om de keuze tussen afleiding en substantivering bij het ver-ding-en van processen (vergelijk paragraaf 6.3).

Dat het nominaliseren zelf, en de keuzes en technieken die daarmee verbonden zijn, voor beginnende schrijvers een aandachtspunt zou moeten zijn, is geen gedachte die op zichzelf staat. Ook elders is dit aangestipt. Siepmann et al. (2008, pp. 422-423) stellen dat beginnende schrijvers van wetenschappelijke teksten⁷ in het algemeen moeite hebben met economisch formuleren, en dat ze in dat verband ondersteuning nodig hebben bij het begrijpen van de rol van nominaliseren daarbinnen. Van Hogen (2005) bespreekt problemen die beginnende schrijvers in hun schrijfp praktijk kunnen hebben met de keuze voor een substantivering tegenover een afleiding.⁸ Deze gegevens wijzen er, samenvattend, op dat beginnende schrijvers wel degelijk geholpen zouden kunnen zijn met een advisering over de meer taaltechnische aspecten van nominaliseren. Veel meer in ieder geval dan in de component Uitwerking van de huidige adviespraktijk gebeurt.

Een laatst argument om de dominante positie van de stijldeugden in het advies te heroverwegen, zou gelegen kunnen zijn in de rol die deze positie heeft gespeeld bij het ontbreken van genregevoeligheid in het advies (zie hoofdstuk 2). Of deze ongevoeligheid voor genre terecht is, heb ik in hoofdstuk 5 en 6 kunnen onderzoeken voor althans twee genres. Mogelijke gevolgtrekkingen op basis hiervan breng ik in kaart in paragraaf 7.2.

7.2 De genregevoeligheid van het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’

In de vorige paragraaf heb ik al opgemerkt dat het feitelijk gebruik van naamwoordstijl in de genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten op één belangrijk

7 In het Engels.

8 Daarbij zet Van Hogen zich overigens af tegen de opvatting dat een keuze voor een afleiding altijd beter zou zijn dan een keuze voor een substantivering. Hij illustreert de positieve eigenschappen van de substantivering tegenover alle andere vormen van nominalisaties ondermeer door te laten zien hoezeer de journalistieke kop ‘Het eeuwige terugkeren van Litmanen’ doeltreffend is in de context van een vaak geblesseerde voetballer – veel meer in ieder geval dan ‘De eeuwige terugkeer van Litmanen’. Van Hogen vat zijn verdediging van de substantivering samen in zijn *Litmanenadvies*: ‘Laat de HET-variant niet op de bank zitten als hij fit genoeg is om te spelen’ (2005, p.60). Met deze en andere didactiseringen laat Van Hogen ook zien wat de contouren zouden kunnen zijn van de advisering over de keuze van specifieke vormen van nominalisaties.

punt overeenkomsten vertoont. In beide genres produceerden de beginnende en professionele schrijvers heel weinig naamwoordstijl van de categorie Zwaar. Ik heb in 7.1 al gesuggereerd dat hiermee vraagtekens gezet kunnen worden bij de adequaatheid van de huidige versie van het naamwoordstijladvisie. Er lijkt in ieder geval weinig grond te zijn om beginnende schrijvers van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten te gaan adviseren om naamwoordstijl te vermijden in verband met de begrijpelijkheid of toegankelijkheid van hun teksten. De veronderstelde problemen in termen van begrijpelijkheid en toegankelijkheid zijn namelijk in de praktijk niet aanwezig. Niet bij professionele schrijvers, wat een resultaat van professionalisering zou kunnen zijn, maar ook niet bij beginnende schrijvers.

Op zichzelf genomen zou deze constatering tegelijkertijd kunnen worden opgevat als een eerste aanwijzing dat de advisering over naamwoordstijl genrespecifiek moet worden. Het is namelijk niet vanzelfsprekend dat naamwoordstijl uit de categorie Zwaar in elk genre afwezig zal blijken te zijn. Wellicht onderscheiden voorlichtingsteksten en wetenschappelijke teksten zich hiermee wel gezamenlijk van andere genres. Aanwijzingen voor deze veronderstelling zijn zeker aanwezig in vakliteratuur over zakelijke (ambtelijke) teksten. Zo beroepen Jaspers en Van Weeren Braaksma zich vooral op voorbeelden uit de categorie Zwaar (i.c. n-v-n-patronen) als ze opmerken dat in hun praktijkervaring naamwoordstijl 'volksvijand nummer 1' is in adviesrapporten en andere zakelijke teksten van beginnende en professionele schrijvers (2005, p.196). Ook voor journalistieke genres wordt vaak gemeld dat naamwoordstijl uit de categorie Zwaar typerend voor dit genre is. Biber (2003) en Ni (2003) noemen voor het Engels de intern (zeer) verzwaarde naamwoordgroepen als karakteristiek voor journalistieke teksten, naar wordt aangenomen om redenen van economie en efficiëntie. Ook Sweep (1992) bespreekt de complexiteit van naamwoordgroepen in journalistieke koppen en teksten, waarbij hij in het bijzonder aandacht besteedt aan de grammaticale metafoor (zie ook Bolt & Spooren, 2003). Het is in Nederlandse kranten ook niet moeilijk om grammaticale metaforen van het type (5) en (6) te verzamelen:

- (5) Na een warming-up en een rondo werkte de selectie een partijvorm af. Hoogtepunt van de training was *het door de benen spelen van Tim de Cler door Rafael van der Vaart*. Trainer Bert van Marwijk zag het allemaal met genoegen aan. Zaterdag treedt zijn ploeg aan tegen de Socceroots van Pim Verbeek. [Nu.nl, 3-9-2008]
- (6) *Het doodschietsen door de politie van een lid van de harde kern van voetbalclub FC Den Bosch* heeft afgelopen weekeinde in die stad geleid tot twee dagen straatgeweld. [NRC, 18-12-2000]

Er is met name voor het genre journalistieke teksten ook inhoudelijk wel enige initiële plausibiliteit voor de gedachte dat bijvoorbeeld grammaticale metaforen in dit genre een grotere rol zouden kunnen spelen dan in wetenschappelijke en

voorlichtingsteksten. In journalistieke teksten is het vaak om informatietechnische redenen belangrijk om alle participanten bij een activiteit of proces precies te noemen; in combinatie met de eis van economie en de beperkte ruimte zou dit in principe gemakkelijk kunnen leiden tot een grotere frequentie van grammaticale metaforen in journalistieke teksten.

Het is met andere woorden niet onmogelijk dat verschillende afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar wel een stevige rol spelen in journalistieke teksten of meer ambtelijke teksten. Als uit verder onderzoek zou blijken dat dat waar is, zou dat een eerste aanwijzing zijn dat de advisering over naamwoordstijl genregevoelig moet worden gemaakt, in die zin dat de advisering over naamwoordstijl voor journalistieke teksten bijvoorbeeld wél aandacht zou moeten besteden aan problemen en uitdagingen van het gebruik van de zware categorie – of in ieder geval enige afzonderlijke vormen daarvan. Zonder nader onderzoek valt echter nog niet uit te maken of de geringe aanwezigheid van de categorie Zwaar in het gebruikte corpus een teken is dat naamwoordstijl van deze categorie eigenlijk in zijn algemeenheid nauwelijks van belang is, of dat het gebruik van deze vormen van naamwoordstijl gevoelig is voor genre.

Op basis van de gegevens uit dit onderzoek is in ieder geval wel af te leiden, dat het niet nodig zal zijn om de advisering over naamwoordstijl in de genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten te richten op de categorie Zwaar. Voor een deel roept deze constatering ook verdere vragen op, omdat de wetenschappelijke literatuur over de beide genres juist (verschillende) nuttige toepassingsmogelijkheden noemt voor vormen van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar, en dan met name voor het n-v-n-patroon. In het bijzonder kan de vraag gesteld worden of beginnende en professionele schrijvers van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten juist niet te weinig gebruik maken van de mogelijkheid om generaliserende uitspraken te doen (n-v-n-patroon in wetenschappelijke teksten) of om verantwoordelijkheden van personen te presenteren (te verhullen) als algemene wetmatigheden (n-v-n-patronen in voorlichtingsteksten). Ook deze vraag is niet te beantwoorden op basis van het huidige onderzoek, omdat er in dit onderzoek geen analyse is gemaakt van de werkwoordelijk geformuleerde passages in het corpus. Daardoor is het niet mogelijk om een inschatting te maken van de mate waarin beginnende en professionele schrijvers van beide genres verzuimd hebben om n-v-n-patronen voor de generaliserende respectievelijk retorische doeleinden te gebruiken daar waar dat inhoudelijk wel op zijn plaats zou zijn geweest. Het is wel een interessant thema voor verder onderzoek, omdat het raakt aan de vraag of de ‘vermijd’-strategie van het naamwoordstijladvies niet ten onrechte bepaald gebruik van (vormen van) naamwoordstijl ontmoedigt of in ieder geval niet ondersteunt. Merk op dat deze vraag sterk verbonden is aan een ander thema dat in 7.1 besproken is: de wenselijkheid van de status van absolverende conditie die dit type toepassing binnen de ‘vermijd’-strategie heeft gekregen.

De resultaten van het kwantitatief en kwalitatief onderzoek waarover ik in hoofdstuk 5 en 6 heb gerapporteerd, leiden tot nog een tweede aanwijzing dat het advies 'vermijd de naamwoordstijl' gevoelig zou moeten zijn voor genre. Terwijl duidelijk is geworden dat beide genres vooral gebruik maken van naamwoordstijl van de categorieën Licht en Midden, ondersteunen de resultaten ook de conclusie dat deze twee categorieën van naamwoordstijl in de twee genres op verschillende manieren worden toegepast. Zoals in hoofdstuk 5 is gerapporteerd, is met name de categorie Licht profilerend voor het naamwoordstijlgebruik in voorlichtingsteksten. Deze categorie bestaat uit afzonderlijke vormen die niet tot nauwelijks aanleiding geven tot zorgen over begrijpelijkheid en toegankelijkheid: kale nominalisaties, vaste uitdrukkingen, deelwoordstijl en verbonominale constructies. Daarentegen is bij wetenschappelijke teksten de naamwoordstijl uit de categorie Midden juist profilerend; de afzonderlijke vormen uit deze categorieën zijn nadrukkelijker aanwezig dan in voorlichtingsteksten. In de categorie Midden gaat het om nominalisaties met adjectieven, met bepalingen 'van X' of met beide.

De kwalitatieve analyse van hoofdstuk 6 heeft aan het licht gebracht waar dit verschil verband mee zou kunnen houden. Het relatief grotere aandeel van de categorie Midden in wetenschappelijke teksten heeft in het corpus te maken met de toepassing van functies die ook al in de literatuur over het genre van wetenschappelijke teksten wordt genoemd: het inzetten van nominalisaties voor de opbouw van termen en voor de ontwikkeling van de tekst als zodanig. Aan de hand van de kwalitatieve analyses is verder duidelijk geworden dat het karakter van termen in voorlichtingsteksten verschilt van dat van termen en concepten in wetenschappelijke teksten, en dat principes van tekstontwikkeling in voorlichtingsteksten verschillen van die in wetenschappelijke teksten. Deze verschillen in de functionaliteitseisen van de beide genres maken het noodzakelijk dat schrijvers in deze genres gebruik maken van verschillende vormen van nominalisaties. In wetenschappelijke teksten is het meer dan in voorlichtingsteksten nodig dat de nominalisaties onderdelen uit de voorafgaande tekst in zich opnemen en aan zich verbinden.

Interessant is, dat de kwalitatieve analyses van hoofdstuk 6 op een aantal punten suggereren dat er nog een andere sturende factor voor de toepassing van naamwoordstijl zou kunnen zijn, die specifiek is dan genre. Er is enige aanwijzing dat het gebruik van bepaalde vormen van naamwoordstijl gerelateerd zou kunnen zijn aan bepaalde communicatieve doelen, die in het ene genre wat vaker aan de orde zijn dan in het andere. Vergelijk het gebruik van het n-v-n-patroon voor het geven van definities (6.1.2). Dit bleek in voorlichtingsteksten vaker aan de orde dan in wetenschappelijke teksten (althans uit het geesteswetenschappelijke domein), mogelijk in verband met de noodzaak om technische (medische) termen strikt en duidelijk te definiëren. Binnen het genre van voorlichtingsteksten bleek vervolgens het retorisch gebruik van n-v-n-patronen vooral voor te komen bij folders en brochures die erg inzetten op gedrag, en weer minder bij de overige

folders uit het totale genre van voorlichtingsteksten. Zoals in 6.1.2 is opgemerkt, lijkt het retorisch gebruik van het n-v-n-patroon in het corpus te horen bij een bepaalde functie, en niet bij het hele genre. Het is, zeker in het kader van een haanteerbare advisering, een prikkelende gedachte dat de toepassing van afzonderlijke vormen van naamwoordstijl zou kunnen worden gerelateerd aan het realiseren van specifieke functies in een tekst.

Op basis van het feitelijke gebruik van naamwoordstijl in de twee onderzochte genres kan, samenvattend, de volgende conclusie getrokken worden: in ieder geval voor de genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten zijn er de nodige argumenten ten gunste van een adviespraktijk voor naamwoordstijl die genrespecifiek is. Het is duidelijk dat de adequaatheid van het advies erop vooruit zou gaan als het naamwoordstijladvisie zou worden afgestemd op de specifieke functionaliteitseisen van de beide genres. Op basis van de kwantitatieve en kwalitatieve analyses uit hoofdstuk 5 en 6 kunnen voor deze afstemming een paar speerpunten worden geformuleerd. De advisering over naamwoordstijl in voorlichtingsteksten zal zich niet hoeven te richten op de afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar.⁹ Wel zou de advisering zich kunnen concentreren op problemen en uitdagingen bij het vormen en het gebruiken van kale nominalisaties zonder meer. Die problemen treden op in relatie tot gezichtsorg, maar lijken ook breder een rol te spelen. Vergelijk bijvoorbeeld de problemen die in 6.1.2 werden gesignaleerd met betrekking tot de organisatie van de informatiestructuur; voor een deel lijken deze terug te voeren op het bijzondere karakter van de nominalisaties in voorlichtingsteksten, die ofwel zonder voorgeschiedenis in de tekst voorkomen ofwel letterlijke herhalingen zijn. Daarnaast zou de advisering over nominalisaties uit de categorie Midden alleen in bepaalde subgenres van voorlichtingsteksten (die over gedrag en attitude gaan) gericht moeten zijn op het assembleren van begrippen in het kader van tekstopbouw. Naar het zich laat aanzien worden namelijk alleen in die subgenres werkelijk redeneringen opgezet. Het lijkt er op dat in deze categorie eerder het retorisch gebruik van nominalisaties aan de orde zou moeten komen, in het bijzonder gerelateerd aan de toepassing van nominalisaties met bepalingen 'van X' (zie ook de voorbeelden 53 tot en met 59 uit paragraaf 6.2).

Bij wetenschappelijke teksten zou de advisering, blijkens de resultaten van de analyses in hoofdstuk 5 en 6, ook niet gericht hoeven te zijn op de afzonderlijke vormen uit de categorie Zwaar.¹⁰ Daarentegen zou de advisering moeten worden toegespitst op de bijdrage van nominalisaties van de categorie Midden aan de tekstopbouw en tekstontwikkeling, en de compositie van termen. Het is

9 Tenzij uit verder onderzoek zou blijken dat (bepaalde) afzonderlijke vormen uit deze categorie juist te weinig worden ingezet, waardoor bijvoorbeeld retorische mogelijkheden in dit genre niet voldoende worden benut.

10 Tenzij uit verder onderzoek zou blijken dat (bepaalde) afzonderlijke vormen uit deze categorie juist te weinig worden ingezet, waardoor bijvoorbeeld in dit genre de mogelijkheid om algemene generaliserende uitspraken te doen onvoldoende wordt benut.

opvallend dat ook uit de kwalitatieve analyse van de afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar steeds weer genregerelateerde verschillen naar voren komen die te maken lijken te hebben met een aandeel van naamwoordstijl bij de tekstopbouw (wetenschappelijke teksten) of juist niet of veel minder (voorlichtingsteksten).

De resultaten van met name hoofdstuk 5 en 6 wijzen hiermee in de richting van de conclusie dat het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’ ten onrechte genreneutraal geformuleerd wordt. De gegevens die uit het corpusonderzoek zijn verkregen maken het aannemelijk dat de beginnende schrijver meer gediend is met een naamwoordstijladvies dat toegesneden is op de kenmerken van een bepaald genre. Het is voorstelbaar dat het advies daarmee ook inhoudelijk beter zal aansluiten bij de overige informatie over de functies en kenmerken van een bepaald genre.¹¹ Deze constatering, en vooral de gronden waarop die zijn gevestigd, levert een verder argument op voor een herstructurering van het brede conglomeraat naamwoordstijl. In 7.1 heb ik geconcludeerd dat het huidige conglomeraat zorgt voor een gebrek aan samenhang binnen het advies, en daarmee de hanteerbaarheid van het advies negatief beïnvloedt. In deze paragraaf heb ik betoogd dat het in tenminste twee genres ook niet adequaat is om alle onderdelen van het brede conglomeraat bij de advisering te betrekken. Gebleken is zelfs dat er voor deze twee genres alle reden is om de advisering specifiek te richten op bepaalde typen van nominalisaties, zij het dan ieder op een eigen manier. Als onderzoek naar het gebruik van naamwoordstijl in andere genres een vergelijkbaar beeld zou opleveren, zou een herstructurering van het conglomeraat in een aantal welomschreven aparte onderdelen de advisering transparanter maken.

7.3 Verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers

Een opvallende algemene conclusie uit het onderzoek waarover ik met name in hoofdstuk 5 heb gerapporteerd, is dat in het feitelijk gebruik van naamwoordstijl het verschil in genre veel betekenisvoller lijkt te zijn dan het verschil in niveau van de schrijvers. Een belangrijke indicatie hiervoor is het feit dat beginnende schrijvers niet meer dan professionele schrijvers gebruik maken van naamwoordstijl (antwoord op onderzoeksvraag 1, zie 5.2.4). Dit resultaat is sterk tegen de verwachting, omdat het eigenlijk rechtstreeks ingaat tegen de rationale van het advies. Het gegeven dat de adviesboeken tegen naamwoordstijl adviseren veronderstelt immers dat beginnende schrijvers uit zichzelf (zonder advisering) veel gebruik van naamwoordstijl zullen maken – anders is een advies om de naamwoordstijl te vermijden overbodig. Dat ze dat niet doen, en dus niet minder dan professionele schrijvers in staat blijken te zijn om naamwoordstijl in hun teksten te vermijden,

¹¹ Het ongewijzigd inzetten van een algemeen geformuleerd schrijfadvisie, ongeacht het genre, is waarschijnlijk een belangrijk ingrediënt van wat Maes (1998) het ‘naamwoordstijlsyndroom’ noemt (zie hoofdstuk 1).

werpt een merkwaardig licht op de adequaatheid van het advies. Veelbetekenend in dit verband is bovendien dat beginnende schrijvers ook niet meer dan professionele schrijvers gebruik maken van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar. Zeker gezien het feit dat de bezwaren tegen naamwoordstijl in de adviespublicaties vooral zijn gebaseerd op veronderstelde problemen op het punt van begrijpelijkheid, zou zeker te verwachten zijn dat de teksten van beginnende schrijvers in beide genres mank zouden gaan aan naamwoordstijl uit de zware categorie. De logica van de advisering is immers dat beginnende schrijvers nog zullen worstelen met de problemen die in het bijzonder het advies om naamwoordstijl te vermijden rechtvaardigen. Professionele schrijvers zouden, op grond van hun professionalisme, dat soort gebruik van naamwoordstijl niet meer moeten vertonen.

Dit gebrek aan verschil tussen beginnende en professionele schrijvers moet betekenen dat het advies om naamwoordstijl te vermijden in zijn huidige vorm geen rol speelt in de professionalisering van de schrijfcompetenties van leken. Kwantitatief gezien staat de spontane omgang van beginnende schrijvers met het fenomeen naamwoordstijl op hetzelfde niveau als de meer getrainde omgang die professionele schrijvers met naamwoordstijl hebben. Professionele schrijvers zijn er, anders gezegd, niet in geslaagd om naamwoordstijl met veel meer succes uit hun teksten te bannen dan dat beginnende schrijvers dat al van nature doen. Hun naamwoordstijlgebruik laat ten opzichte van het naamwoordstijlgebruik van de beginnende schrijvers geen dalende lijn zien waaruit valt af te leiden dat het advies 'vermijd de naamwoordstijl' met succes is geïnternaliseerd door volleerde en meer ervaren schrijvers in de twee onderzochte genres.

Verder onderzoek moet uitwijzen wat de verklaring kan zijn voor dit opmerkelijk gegeven. In principe kan de oorzaak in verschillende richtingen worden gezocht. Een eerste mogelijke uitleg is, dat er blijkbaar een bepaalde ondergrens is in het gebruik van naamwoorden. In deze lijn van denken is er voor het overbrengen van informatie nu eenmaal een basisniveau van naamwoorden nodig, waaronder ook ingeburgerde nominalisaties als 'beslissing', 'afstemming' en dergelijke. Als gevolg van deze ondergrens is het voor professionele schrijvers dan niet mogelijk om zo ver onder het naamwoordstijlgebruik van beginnende schrijvers te blijven dat het verschil significant wordt. Deze uitleg veronderstelt wel dat beginnende schrijvers blijkbaar niet bovenmatig veel gebruik maken van naamwoordstijl, ook niet van de afzonderlijke vormen uit de zware categorie. In deze interpretatie hebben beide groepen schrijvers een bepaald basisniveau van naamwoordstijlgebruik dat eigenlijk nauwelijks meer verminderd kan worden en dus ook nauwelijks verbetering behoeft. De consequentie van deze redenering is wel, dat het advies 'vermijd de naamwoordstijl' in de huidige vorm eigenlijk overbodig is – althans voor de twee onderzochte genres.

Een andere mogelijke uitleg is, dat beide groepen schrijvers kennelijk op gelijke wijze onmachtig zijn om het advies toe te passen. In deze redenering hebben beide groepen schrijvers op naamwoordstijlgebied een probleem in hun

teksten en zouden de adviseurs, voor zover het gaat over de naamwoordstijl, ook professionele schrijvers moeten rekenen tot hun doelgroep. Het is dan wel merkwaardig dat beide groepen schrijvers zo weinig gebruik maken van de afzonderlijke vormen van naamwoordstijl uit de zware categorie. Als deze interpretatie juist is, moet het advies zo worden geherformuleerd dat beide groepen schrijvers er meer baat bij hebben. Een laatste mogelijkheid is nog, dat beide groepen schrijvers kennelijk op gelijke wijze het naamwoordstijladvies in de wind slaan. Ook in deze interpretatie is het dan merkwaardig dat de schrijvers zo weinig gebruik maken van naamwoordstijl uit de zware categorie. Als beide groepen schrijvers zich inderdaad niets van het naamwoordstijladvies blijken aan te trekken, moet de conclusie luiden dat dit advies in de huidige vorm geen functie heeft. Het heeft geen zin om een stilistische regel te hanteren over de hoeveelheid naamwoordstijl in teksten als blijkt dat geschoolde gebruikers deze regel in feite negeren, ook in teksten waarvan de kwaliteit is getoetst.¹² Het is voorlopig een open vraag welke uitleg verklarend zal blijken te zijn voor het gebrek aan verschil in de frequentie van naamwoordstijl in de teksten van beginnende en professionele schrijvers – althans in deze twee genres.

Terwijl er geen verschil lijkt te zijn in de hoeveelheid naamwoordstijl in teksten van beginnende en professionele schrijvers, zijn er wel degelijk enige verschillen in de manier waarop beide groepen schrijvers de naamwoordstijl inzetten. In hoofdstuk 5 en 6 is duidelijk geworden dat beginnende schrijvers meer dan professionele schrijvers gebruikmaken van nominalisaties met bepalingen ‘van X’. Ook verschillen ze van professionele schrijvers in hun voorkeur voor bepaalde uitgesplitste vormen van nominalisaties (substantiveringen tegenover afleidingen, bijvoorbeeld). Deze kwalitatieve verschillen zijn verrassend in het licht van de opzet van het advies ‘vermijd de naamwoordstijl’, dat zich niet bezig houdt met de manier waarop vormen van naamwoordstijl moeten of kunnen worden gebruikt. Het onderscheid in het gebruik van naamwoordstijl tussen beginnende schrijvers en professionele schrijvers bevindt zich met andere woorden op een gebied waarover het advies zich nauwelijks uitspreekt. Uiteraard is dat een logisch gevolg van de kern van het advies om de naamwoordstijl te vermijden. Maar merk op dat ook de absolverende condities die bij het advies horen, geformuleerd zijn in termen van omstandigheden, en niet in termen van het gebruik van bepaalde vormen van naamwoordstijl.

Interessant is in dit verband de uitkomst van de kwalitatieve analyses van hoofdstuk 6, dat de verschillen zich inhoudelijk vooral lijken te manifesteren op het meer taaltechnische niveau van eenvoudige en meer complexe formuleerkeuzes. Ik heb in hoofdstuk 6 betoogd dat deze verschillen, die zich ook vooral weer lijken te concentreren op de technieken van het componeren van termen en gespreksonderwerpen, te beschouwen zijn als suboptimale keuzes van beginnende

12

Dit laatste is in algemene zin de houding die wordt bepleit in Williams (1990).

schrijvers op het detailniveau van formuleringen. Als deze indruk bij verder onderzoek stand houdt, hebben beginnende schrijvers dus daadwerkelijk advies nodig over de techniek van nominaliseren, en over afwegingen die gaan over het al dan niet kiezen voor kale nominalisaties, of over het kiezen van een afleiding of voor een substantivering. Niet alleen gaat het hier om gebruiken in plaats van vermijden, maar de verschillen gaan ook over dat deel van het advies, de component Uitwerking, waarover in de huidige vorm nauwelijks iets te vinden is.

Als de bevindingen uit hoofdstuk 6 in verder onderzoek gegeneraliseerd blijken te kunnen worden, is daarmee duidelijk waarom het advies in de huidige vorm niet kan bijdragen aan de professionalisering van de schrijfcompetenties van beginnende schrijvers. Merk nog op dat ook hier duidelijk is geworden dat de verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers zich, althans in deze genres, niet bevinden op alle onderdelen van het fenomeen naamwoordstijl, maar zich lijken te concentreren op een aantal afzonderlijke vormen van specifiek nominalisaties. Dit is een extra aanwijzing dat beginnende schrijvers gebaat zouden zijn met het herstructureren van het conglomeraat naamwoordstijl. Voor hen is het vooral belangrijk om advies te krijgen over het gebruik van nominalisaties omdat ze daar, althans in de twee onderzochte genres, winst kunnen halen met betrekking tot hun schrijfcompetenties. In ieder geval voor deze twee genres hebben beginnende schrijvers dus niet alleen advisering over naamwoordstijl nodig die genrespecifiek is, maar ook positief geformuleerd, gericht op bepaalde toepassingen van nominaliseren. Andersom geformuleerd: het lijkt erop dat de genre neutrale advisering over het volledige conglomeraat naamwoordstijl, in samenhang met de negatieve manier waarop het advies zelf geformuleerd is, niet bijdraagt aan de professionalisering van de schrijfcompetenties van deze beginnende schrijvers.

Kan daarmee ook gesteld worden dat de advisering niet bijdraagt aan de ontwikkeling van specifiek *genre*competenties bij beginnende schrijvers? Deze vervolgvraag is actueel nu gebleken is dat er voor wetenschappelijke en voorlichtingsteksten op een aantal punten een relatie is tussen het genre en de manier waarop naamwoordstijl wordt toegepast. Als uit de data blijkt dat professionele schrijvers op een bepaalde manier gebruik maken van genregerelateerde toepassingen daar waar beginnende schrijvers dat niet doen, is de kans groot dat professionele schrijvers op dit gebied genregerelateerde competenties hebben die beginnende schrijvers zich nog moeten verwerven. In dat geval wordt het belangrijk dat deze specifieke gebruikswijzen in de advisering terug te vinden zijn als voorbeelden van de fijne kneepjes van professioneel naamwoordstijlgebruik in een bepaald genre. De advisering draagt dan bij aan de ontwikkeling van genrecompetentie bij leken. Het bevorderen van een dergelijke genregeletterdheid heb ik in hoofdstuk 1 het tweede mogelijke ambitieniveau van de schrijfadviseurs genoemd.

Het is niet ongebruikelijk om te veronderstellen dat beginnende schrijvers zich zouden moeten inwerken in verschillende ‘genregrammatica’s’, en dat de effectiviteit van hun teksten erg afhankelijk is van de mate waarin deze schrijvers

gevoelig zijn geworden voor de eisen en conventies van een specifiek genre. Hieraan verwant is het betoog van Biber (1999) en Biber en Conrad (2009) dat het buitengewoon zinnig is om grammaticale verschijnselen vanuit een perspectief van register te bestuderen. Er is ook voldoende literatuur die wijst op kwalitatieve verschillen in het gebruik van dezelfde talige vormen, al naargelang een bepaald genre. In hoofdstuk 4.3 kwam bijvoorbeeld aan de orde dat Bhatia (1993, pp. 155-156; 2004) van mening is dat complexe naamwoordconstructies zich per genre anders kunnen gedragen en andere toepassingen kunnen hebben. Hij noemt hierbij het verschil in toepassing van deze constructies in wetenschappelijke teksten, advertenties en juridische teksten. Dit gegeven is volgens Bhatia een verder argument voor de stelling dat er zoiets is als een *genregrammatica*:

The explanation for the use of nominal expressions of various kinds (and perhaps also for a number of other areas of grammar) comes not so much from the general grammar of English as from the grammar of the genre in which they regularly occur. [...] these features of grammar carry genre-specific restricted values rather than general grammatical values. (1993, pp. 155-156)

In de visie van Bhatia zouden deze *genregrammatica's* met name bij meer gespecialiseerd en gevorderd onderwijs aan de orde moeten komen.¹³

De bevindingen die ik in paragraaf 7.2 en 7.3 heb samengevat, geven voor een deel aanleiding om te denken dat vormen van naamwoordstijl en specifieke toepassingen van naamwoordstijl betrokken zijn bij de *genregrammatica* van de twee genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten. Het verschil in naamwoordstijlgebruik van de categorieën Licht en Midden dat in de twee genres te zien is, zou specifiek verbonden kunnen zijn aan de functionaliteit van beide genres. Daarbij zijn er ook aanwijzingen dat deze verschillen exclusief behoren tot de *genrecompetentie* van professionele schrijvers, en (nog) niet tot die van beginnende schrijvers. Deze aanwijzingen hebben hun grond in het feit dat de verschillen in schrijfcompetenties die in het explorerende onderzoek van hoofdstuk 6 naar voren zijn gekomen, op een aantal punten ingaan tegen de *genretrend*. De manier waarop beginnende schrijvers bij eenvoudige en meer complexe formuleerkeuzes suboptimaal omgaan met verschillende aspecten van nominaliseren, zorgen er met andere woorden voor dat ze minder goed dan professionele schrijvers in staat zijn om hun naamwoordstijlgebruik aan te passen aan de specifieke eisen van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten.

In het geval van de twee onderzochte genres zou het dus zo kunnen zijn dat de gesignaleerde verschillen in vrij ambachtelijke schrijfcompetenties tegelijkertijd verschillen zijn in *genrecompetenties*. Merk op dat het niet

13

Zie voor een vergelijkbaar betoog Carter (1990).

vanzelfsprekend is dat verschillen in schrijfcompetenties tegelijk te beschouwen zijn als verschillen in genrecompetenties; het is uiteraard mogelijk dat een verschil in ambachtelijke formuleercompetenties in andere genres een veel minder prominente rol speelt, of minder van invloed is op de kwaliteit of functionaliteit van (naamwoordstijl in) teksten binnen deze genres. Als de gevonden verschillen in eenvoudige en complexe formuleerkeuzes inderdaad ook te beschouwen zijn als verschillen in genrecompetenties, dan zou dat verder reden zijn om te concluderen dat de genre neutrale advisering over naamwoordstijl geen adequate bijdrage levert aan de professionalisering van leken. Daarbij moet wel worden aangetekend, dat de gevonden verschillen bescheiden in omvang zijn. Vanuit het gezichtspunt van de wetenschappelijke literatuur over de eigenschappen van (naamwoordstijl in) wetenschappelijke en voorlichtingsteksten (4.2 en 4.3) is het bijvoorbeeld opmerkelijk dat er geen duidelijke verschillen zijn gevonden in de manier waarop professionele en beginnende schrijvers omgaan met strategisch gebruik van naamwoordstijl in voorlichtingsteksten, of in de manier waarop ze in wetenschappelijke teksten met behulp van naamwoordstijl algemene generaliserende uitspraken doen.

7.4 Beperkingen van het onderzoek en mogelijkheden voor vervolgonderzoek

Het spreekt vanzelf dat in dit onderzoek veel keuzes zijn gemaakt die ook anders gemaakt hadden kunnen worden. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk richt ik de aandacht op de keuzes die de generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten het sterkst in de weg kunnen staan.

De beperking die het meest voor de hand ligt, is die van de omvang van het gebruikte corpus. Het moet in nader onderzoek nog duidelijk worden, of het gevonden patroon in het naamwoordstijlgebruik onveranderd blijft indien een groter corpus wordt geanalyseerd. Maar ook andere keuzes kunnen van invloed zijn geweest op het beeld van naamwoordstijlgebruik dat in dit boek is gepresenteerd. In de eerste plaats is het mogelijk dat het beeld van het naamwoordstijlgebruik in wetenschappelijke teksten is beïnvloed door de keuze van het specifieke domein van Letteren (geesteswetenschappen). Deze mogelijkheid is niet ondenkbeeldig, gegeven publicaties van Biber (1988, 1989) en Martin (1993) die voor het Engels constateren dat er duidelijke verschillen bestaan tussen de kenmerken van wetenschappelijke teksten in het domein van 'humanities' en 'science'. Ook Hewings en Hewings (2005, p. 122), stellen dat wetenschappelijke teksten in disciplines uiteenvallen, met verschillende talige karakteristieken. Merk ook op dat de voorbeelden die Veering (1969a) geeft van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten alle afkomstig zijn uit de technische wetenschappen.

Een mogelijke invloed van domein geldt, in samenhang hiermee, ook voor de schrijvers van deze wetenschappelijke teksten. Interessant in dit verband

is het betoog van Martin (1993c), dat met name beginnende schrijvers uit de 'humanities' moeite hebben met het reclassificeren van hun dagelijkse ervaring tot abstractere concepten, en daardoor verhoudingsgewijs langer blijven schrijven zoals ze praten. Doordat beginnende schrijvers in de technische disciplines in het onderwijs veel meer te maken hebben met technische concepten, zo is de gedachte van Martin, zijn ze ook sneller in staat tot het toepassen van abstracties in hun teksten. Als deze gedachte ook voor de beginnende wetenschappelijke schrijvers in de Nederlandse context zou gelden, zal dat invloed hebben gehad op het aantal nominalisaties, en wellicht specifiek op het aantal n-v-n-patronen. De n-v-n-patronen belichamen immers bij uitstek het abstractieproces van dagelijkse ervaring naar een algemene, generaliserende uitspraak. In het gebruikte corpus zijn in de teksten van de beginnende schrijvers inderdaad wel werkwoordelijke formuleringen te vinden die aan de gedachte van Martin (1993c) enige initiële plausibiliteit verlenen. Vergelijk bijvoorbeeld een werkwoordelijk, maar niet optimaal geformuleerde zin als (7) uit het corpus met de keuzemogelijkheid van een n-v-n-patroon (7') waar deze beginnende schrijver dus niet voor heeft gekozen c.q. die hij nog niet tot zijn beschikking had:

- (7) Er zijn verschillen tussen hoe een vroegmoderne courant werd gedrukt en een moderne krant.
- (7') Het drukproces van een vroegmoderne courant verschilt in een aantal opzichten van het drukproces van een moderne krant.

De problemen die beginnende schrijvers van dit corpus lijken te hebben met de techniek van het nominaliseren (vergelijk hoofdstuk 6) zouden overigens in dit beeld passen. Nader onderzoek moet uitwijzen of er inderdaad verschillen zijn in het naamwoordstijlgebruik in wetenschappelijke teksten uit de geesteswetenschappen enerzijds en de technische en bètadisciplines anderzijds, van beginnende en wellicht ook professionele schrijvers.¹⁴ Een mogelijk resultaat van dergelijk nader onderzoek zou dan kunnen zijn dat de advisering over naamwoordstijl nog verder zou moeten worden toegespitst binnen de diverse wetenschappelijke disciplines.

Ook het beeld van het naamwoordstijl in de voorlichtingsteksten kan zijn beïnvloed door de keuze van de concrete teksten in dit corpus. Al eerder heb ik aangestipt dat voorlichtingsteksten over kwesties van gezondheid en welzijn een bijzondere vorm van persuasieve voorlichting vormen, aangezien ze zich op het snijvlak van het toch al subtiele onderscheid tussen sturende en niet-sturende voorlichting bevinden (vergelijk Hoeken et al., 2009, pp. 15-16). De toevallige keuze voor concrete folders en brochures kan, ook al is nadrukkelijk gezocht naar een evenwicht tussen meer en minder sturende teksten, de balans naar een van deze beide types hebben doen doorslaan. Aangezien niet-sturende voorlichtingsteksten

¹⁴ Naar het inzicht van Michaël Steehouder (pc) maken studenten van de Technische Universiteit Twente in ieder geval veel gebruik van vormen van naamwoordstijl uit de categorie Zwaar.

naar hun aard dichter bij informatieve teksten liggen dan sturende voorlichtingsteksten, kan het zijn dat de vergelijking tussen wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten als gevolg van de concrete samenstelling van het corpus voorlichtingsteksten minder een vergelijking is geweest tussen informatieve en persuasieve teksten dan op voorhand de bedoeling was. Dit kan van invloed zijn geweest op het karakter en de omvang van de gevonden verschillen tussen de twee genres. In het bijzonder kan het bescheiden retorische gebruik van de vormen van naamwoordstijl (onder meer) een gevolg zijn van een relatief invloedrijke aanwezigheid van folders en brochures uit de niet-sturende voorlichting. Ook hier moet verder onderzoek met behulp van een groter en wellicht diverser samengesteld corpus uitwijzen of de resultaten van dit onderzoek generaliseerbaar zijn.¹⁵

Een tweede belangrijke beperking van de generaliseerbaarheid van dit onderzoek kan zijn gelegen in de operationalisatie van de begrippen 'beginnende' en 'professionele' schrijvers. Deze begrippen zijn in de twee domeinen verschillend geoperationaliseerd, en de kanttekeningen die bij deze operationalisatie te maken zijn, zijn dan ook verschillend van aard. Voor het domein wetenschappelijke teksten kan er weinig twijfel zijn over de status van de eerstejaarsstudenten die de auteurs zijn van de teksten uit het beginnerscorpus. Die twijfels zouden er wel kunnen zijn over de status van de producenten van het professionele corpus. Wellicht zijn deze producenten eerder te beschouwen als schrijvende professionals dan als professionele schrijvers. Net als dit het geval is in de wereld van de zakelijke communicatie (vergelijk Jaspers & Van Weeren Braaksma, 2005) zou de professionaliteit van deze schrijvers misschien vooral gedefinieerd moeten worden in termen van de inhoud van hun vakgebied en minder in termen van hun schrijverschap. Een dergelijke benadering, die ook veronderstelt dat de redacties van wetenschappelijke tijdschriften minder belang hechten aan de talige vormgeving van de teksten dan aan de inhoud van het gepresenteerde onderzoek, zou een verklaring kunnen zijn voor de kwantitatief gezien vrij geringe verschillen in het naamwoordstijlgebruik van beginnende tegenover professionele schrijvers in dit genre. Hiertegenover staat evenwel dat in ieder geval de kennis van de genreconventies en de ervaring in het schrijven van wetenschappelijke teksten bij de groep professionele schrijvers duidelijk groter moet zijn geweest dan bij de groep eerstejaarsstudenten.

De operationalisatie van de begrippen beginnende en professionele schrijvers in het domein voorlichtingsteksten is problematischer. In 5.1.1 heb ik beschreven dat ik de twee categorieën heb onderscheiden op basis van een redenering die ervan uitging dat grotere organisaties professionele tekstschrijvers zullen kunnen aantrekken voor hun brochures en folders. Deze tekstschrijvers hebben

15 Het is overigens opvallend dat het erg lastig was om het corpus van beginnende schrijvers van voorlichtingsteksten over gezondheid en welzijn te vullen met duidelijk sturende voorlichting (dan wel met folders die duidelijk sturende onderdelen bevatten). Wellicht beperken kleinere organisaties zich vooral tot het informeren over gezondheidskwesties, en wagen ze zich minder snel aan duidelijke beïnvloeding van gedrag en attitude.

dus specifiek een opleiding of training gehad op het gebied van tekstschrijven. Daarentegen was mijn redenering dat kleinere organisaties het schrijven van de voorlichtingsteksten niet zullen kunnen uitbesteden en de productie van de teksten over zullen laten aan de meest geschikte collega in de organisatie. Deze collega valt te karakteriseren als schrijvende professional. Vervolgens ben ik ervan uitgegaan dat de teksten van professionele tekstschrijvers op basis van een aantal extra kenmerken (zie 5.1.1) te herkennen zullen zijn. Het is duidelijk dat deze beide criteria niet waterdicht zijn. Ook dit kan de resultaten, en met name de relatief geringe omvang van de verschillen in het naamwoordstijlgebruik van beginnende en professionele schrijvers van voorlichtingsteksten, beïnvloed hebben.

Een belangrijke invloed op het beeld van naamwoordstijlgebruik in de twee genres hebben, ten derde, mijn codeerbeslissingen gehad. Mijn uitgangspunt is geweest, om zo direct mogelijk aan te sluiten bij de voorbeelden die in de schrijfadvisboekjes van naamwoordstijl worden gegeven; de beginnende schrijvers zullen zich immers op deze voorbeelden baseren om nader uit te maken welke vormen in hun tekst tellen als naamwoordstijl en welke vormen zij dus moeten vermijden of uit hun proza moeten verwijderen. Op basis van deze stelregel heb ik bepaalde vormen wel als naamwoordstijl gerekend, en andere niet. Op basis van de voorbeelden in de schrijfadvisboekjes heb ik bijvoorbeeld in de groep nominalisaties alle afleidingen, ook de samengestelde, op – ing gerekend tot de groep afleidingen: ‘afkeuring’ maar ook ‘taalvergelijking’. Deze strategie heb ik, de voorbeelden in de schrijfadvisboekjes volgend, niet toegepast bij de substantiveringen op basis van de werkwoordsstam (stammen), bij de nominalisaties uit het Latijn of Grieks en bij nominalisaties zonder toevoegsels. Bij de stammen heb ik dus wel ‘gebruik’ als nominalisatie geteld, maar niet ‘tekstgebruik’; bij de nominalisaties uit het Latijn of Grieks wel ‘classificatie’ maar niet ‘interviewsituatie’; bij de nominalisaties zonder toevoegsels wel ‘overname’, maar niet ‘ziekenhuisopname’. Door deze asymmetrische beslissing is in de eerste plaats de verhouding tussen afleidingen en andere uitgesplitste vormen van nominalisaties in het corpus beïnvloed. Deze asymmetrie kan van invloed zijn geweest op de stand van zaken die ik in hoofdstuk 6 heb gepresenteerd, daar waar het gaat om verschillende voorkeuren van beginners en professionals voor bepaalde uitgesplitste vormen. Bovenal is de codeerbeslissing van invloed geweest op de hoeveelheid naamwoordstijl in dit corpus. Als ik had besloten om ook geen samenstellingen van afleidingen als nominalisatie te tellen, was de hoeveelheid naamwoordstijl in dit corpus minder groot geweest (mogelijk met gevolgen voor de verhoudingen tussen de categorieën Licht en Midden in het corpus). Als aan de andere kant samengestelde vormen van stammen, nominalisaties uit het Latijn en Grieks, en nominalisaties zonder toevoegsels wel waren meegeteld, zou de hoeveelheid naamwoordstijl in het corpus groter zijn geweest. Ook dit had mogelijk gevolgen gehad voor de verhoudingen tussen de categorieën Licht, Midden en Zwaar. Doordat deze codeerbeslissing op het gehele corpus gelijkmatig is toegepast, heeft deze echter geen invloed gehad op de geconstateerde

verhoudingen in naamwoordstijlgebruik tussen de genres wetenschappelijke versus voorlichtingsteksten, en evenmin op de verhoudingen tussen beginnende en professionele schrijvers, in zijn totaliteit en ook binnen de twee genres.

Een verdere beperking van de betrouwbaarheid van dit onderzoek is nog geweest, dat de coderingen door één persoon zijn uitgevoerd. Hierdoor is het niet duidelijk hoe replicerbaar deze coderingen zijn, al zijn ze via expliciete criteria aangebracht. Wel heeft deze procedure het voordeel gehad dat eventuele vertekeningen zich over het hele corpus hebben voorgedaan. Ook deze beperking heeft dus geen invloed gehad op de verhoudingen in naamwoordstijlgebruik tussen de twee genres en tussen de twee groepen schrijvers.

In verband met deze en alle andere mogelijke beperkingen in het onderzoek is het duidelijk dat het laatste woord over de advisering over naamwoordstijl in verschillende genres nog niet gesproken is. Wel heeft deze eerste stap in het onderzoek een aantal intrigerende aanwijzingen opgeleverd die met elkaar suggereren dat het advies 'vermijd de naamwoordstijl' aan grondige herziening toe is.

